21614 ـ تعویذات و اذکار نبوی در فتنه‌ها و سختی‌ها

سوال

آیا دعاهایی وجود دارد که آن‌ها را هنگام مصیبت‌ها و فتنه‌ها ـ مانند جنگ‌ها و تجاوز کافران به سرزمین‌های مسلمانان ـ بخوانیم؟

خلاصه‌ی پاسخ

از دعاهای در امان ماندن از فتنه‌ها و گشایش و برطرف ساختن سختی‌ها این موارد است:
«اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ» (بار خدایا! ما تو را در برابر گلوهایشان قرار می‌دهیم (یعنی تو را مدافع خود در برابر آنها قرار می‌دهیم) و از شرارت‌هایشان به تو پناه می‌بریم).
«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ربُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» (هیچ معبودِ برحقی جز الله بزرگ بردبار نیست، هیچ معبودِ برحقی جز الله پروردگار عرش بزرگ نیست، هیچ معبودِ برحقی جز الله پروردگار آسمان‌ها و پروردگار زمین و پروردگار عرش گرانقدر نیست).
«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ» (هیچ معبودِ برحقی جز الله بردبار کریم نیست، هیچ معبودِ برحقی جز الله والای بزرگ نیست، هیچ معبودِ برحقی جز الله پروردگار آسمان‌های هفتگانه و پروردگار عرش گرانقدر نیست).
«اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِي وَأَنْتَ نَصِيرِي وَبِكَ أُقَاتِلُ» (بار خدایا! تو پشتیبان من و یاور منی و به یاری تو پیکار می‌کنم).
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبیاء: ۸۷] (هیچ معبودِ برحقی جز تو نیست، تو منزهی، بی‌گمان من از ستمکاران بودم).
«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ» (پناه می‌برم به کلمات کامل الله از خشم او و از شر بندگانش و از وسوسه‌های شیاطین و اینکه نزد من حاضر شوند).
«اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لي شَأْنِي كُلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ» (بار خدایا! به رحمت تو امید دارم، پس مرا برای چشم‌برهم‌زدنی به خودم وامگذار و تمام کارهایم را برایم سامان ده، معبودی [برحق] جز تو نیست).
«يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ» (ای زندهٔ پاینده! [تنها] به رحمتِ تو [پناه می‌برم و] فریادرسی می‌خواهم).
«اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا» (الله پروردگار من است و هیچ چیزی را با او شریک نمی‌آورم).

پاسخ مفصل

الحمدلله.

پناه‌بردن پیامبر ﷺ به الله از فتنه‌ها

پیامبر ﷺ بسیار از فتنه‌ها به الله پناه می‌بردند؛ چنان‌که در حدیث زید بن ثابت رضی الله عنه آمده است که پیامبر ﷺ فرمودند: تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ (از فتنه‌ها، چه آشکار و چه پنهانشان، به الله پناه ببرید). به روایت مسلم (۲۸۶۷).

و از ابن‌عباس رضی الله عنهما روایت است که رسول الله ﷺ فرمودند: «امشب پروردگارم تبارک و تعالی در زیباترین صورت نزد من آمدند» ـ سپس حدیث را ذکر کردند که در آن، سخن الله تعالی آمده است که فرمودند: «ای محمد! هرگاه نماز گزاردی بگو: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ، وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَتَتُوبَ عَلَيَّ، وَإِنْ أَرَدْتَ بِعِبَادِكَ فِتْنَةً فَاقْبِضْنِي إِلَيْكَ غَيْرَ مَفْتُونٍ (بار خدایا! من انجام نیکی‌ها و ترک منکرات و دوست داشتن بینوایان را خواستارم و اینکه مرا بیامرزی و به من رحم کنی و توبه‌ام را بپذیری؛ و اگر برای بندگانت فتنه‌ای اراده فرمودی، مرا [پیش از آلوده شدن] بدون آنکه فتنه‌زده شوم به سوی خود قبض روح کن). روایت ترمذی (۳۲۳۳)، و آلبانی رحمه الله در «صحیح الترغیب والترهیب» (۴۰۸) دربارهٔ آن گفته است: «صحیح لغیره است».

و پیامبر ﷺ از فتنه‌ها به الله پناه می‌بردند؛ زیرا فتنه‌ها هرگاه پدید آیند، تنها به ستمکار آسیب نمی‌رسانند، بلکه همگان را در بر می‌گیرند.

دعای فتنه‌ها و اندوه‌های جانکاه

شایسته است با احادیث اذکارِ مربوط به فتنه‌ها و اندوه‌های جانکاه آشنا شویم تا با آن‌ها دعا کنیم، در میان مردم نشرشان دهیم و آنچه برایمان میسر است را حفظ نماییم؛ همچنین معنای آن‌ها را درک کنیم تا از این طریق به بندگی الله بپردازیم، زیرا این اذکار والاترین سخنانی هستند که در این شرایط گفته می‌شوند:

۱ـ حدیث ابوبرده بن عبدالله که پدرش برای او روایت کرده که پیامبر ﷺ هرگاه از گروهی بیم داشتند، می‌فرمودند: اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ (بار خدایا! ما تو را در برابر گلوهایشان قرار می‌دهیم (یعنی تو را مدافع خود در برابر آنها قرار می‌دهیم) و از شرارت‌هایشان به تو پناه می‌بریم). روایت ابوداوود (۱۵۳۷)، و آلبانی آن را در «صحیح أبي داود» (۱۳۶۰) صحیح دانسته است.

۲ـ و از ابن‌عباس رضي الله عنهما روایت است که رسول الله ﷺ هنگام اندوه شدید می‌فرمودند: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (هیچ معبودی [برحق] جز الله بزرگ بردبار نیست، هیچ معبودی [برحق] جز الله پروردگار عرش بزرگ نیست، هیچ معبودی [برحق] جز الله پروردگار آسمان‌ها و پروردگار زمین و پروردگار عرش گرانقدر نیست). به روایت بخاری (۶۳۴۵) و مسلم (۲۷۳۰).

۳ـ پیامبر ﷺ فرمودند: «کلمات فرج و گشایش این‌هاست: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (هیچ هیچ معبودی [برحق] جز الله بردبار گرانقدر نیست، هیچ معبودی [برحق] جز الله والای بزرگ نیست، هیچ معبودی [برحق] جز الله پروردگار آسمان‌های هفتگانه و پروردگار عرش گرانقدر نیست). «صحيح الجامع الصغير وزيادته» (۴۵۷۱).

۴- پیامبر ﷺ هرگاه به جنگ می‌رفتند، می‌فرمودند: اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِي وَأَنْتَ نَصِيرِي وَبِكَ أُقَاتِلُ (بار خدایا! تو پشتیبان من و یاور منی و به یاری تو پیکار می‌کنم). به روایت ترمذی (۳۵۸۴)، و آلبانی آن را در «صحيح الترمذي» (۲۸۳۶) صحیح دانسته است.

۵- و همچنین پیامبر ﷺ فرمودند: «آیا شما را از چیزی باخبر نسازم که هرگاه اندوه یا بلایی از امور دنیا بر یکی از شما فرود آمد، به آن دعا کند و سختی‌اش برطرف شود؟... دعای ذوالنون: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [انبیاء: ۸۷] (هیچ معبودی [برحق] جز تو نیست، تو منزهی، بی‌گمان من از ستمکاران بودم)»؛ و در روایتی آمده است: «مسلمانی هرگز در کاری به آن دعا نکرده، مگر اینکه الله دعایش را اجابت فرموده است». «صحيح الجامع الصغير وزيادته» (۲۰۶۵).

۶- و رسول الله ﷺ کلماتی را هنگام ترس و وحشت به یاران خود آموزش می‌دادند: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ تامَّةٍ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ (پناه می‌برم به کلمات کامل الله از خشم او و از شر بندگانش و از وسوسه‌های شیاطین و اینکه نزد من حاضر شوند). به روایت ابوداوود (۳۸۹۳)، و آلبانی آن را در «صحيح أبي داود» (۳۲۹۴) حسن دانسته است.

۷ـ رسول الله ﷺ فرمودند: «دعاهای انسان اندوهگین سختی‌دیده این است: اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أرجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ (بار خدایا! به رحمت تو امید دارم، پس مرا برای چشم‌برهم‌زدنی به خودم وامگذار و تمام کارهایم را برایم سامان ده، هیچ معبودی [برحق] جز تو نیست). به روایت ابوداوود (۵۰۹۰)، و آلبانی آن را در «صحيح أبي داود» (۴۲۴۶) حسن دانسته است.

۸ـ و پیامبر ﷺ هرگاه کاری ایشان را اندوهگین می‌ساخت، می‌فرمودند: «يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ» (ای زندهٔ پاینده! تنها به رحمتِ تو پناه می‌برم و فریادرسی می‌خواهم)؛ و در روایتی آمده است: «هرگاه غم یا اندوهی بر ایشان فرود می‌آمد». «صحيح الجامع الصغير» (۴۷۹۱).

۹ـ و رسول الله ﷺ به اسماء بنت عميس رضي الله عنها فرمودند: «آیا کلماتی به تو نیاموزم که آن‌ها را هنگام اندوه یا در سختی و مشقت بگویی؟ اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا» (الله پروردگار من است و هیچ چیزی را با او شریک نمی‌آورم). به روایت ابوداوود (۱۵۲۵)، و آلبانی آن را در «صحيح أبي داود» (۱۳۴۹) صحیح دانسته است؛ و در روایتی در «صحیح الجامع» آمده است: «هر کس دچار غم، اندوه، بیماری یا سختی شود و بگوید: الله رَبِّي لَا شَرِيكَ لَهُ، آن گرفتاری از او برطرف می‌شود».

و احادیث دیگری از این دست که تأثیر مثبت و شگرفی در زمان فتنه‌ها و ترس دارند... از آرامش روان گرفته تا سلامت تن و تقرب به الله عز وجل. با این حال، اکتفا کردن به آنچه از پیامبر ﷺ به صحت رسیده ما را از احادیث ضعیف بی‌نیاز می‌کند و خیر نیز در همین است.

والله أعلم.